

O metodach i motywacji w nauczaniu zdalnym

Nieplanowana kwarantanna będzie dla nas doświadczeniem pokoleniowym. Każdy z nas wyciągnie lekcję z czasu spędzonego w domu, okresu ograniczonych kontaktów z bliskimi, dni bez spacerów, wyjść do kina, czy pójścia do pracy. Dla wielu, mam nadzieję większości, będzie to również czas, kiedy dużo nauczą się o sobie i swoich potrzebach. Wielu z nas nauczycieli zapamięta ten okres jako wyzwanie, podczas którego musieliśmy z dnia na dzień nauczyć się prowadzić lekcje zdalnie.

Kształcenie na odległość znane było już dawno jako kształcenie korespondencyjne, a rozwój Internetu przyczynił się do upowszechnienia kształcenia zdalnego. Ma to swoje dobre i złe strony. Dobre, ponieważ umożliwia szeroki dostęp do wiedzy, ale występują też zagrożenia wynikające z barier technologicznych zarówno dla uczniów jak i nauczycieli. Wielu chwali e-learning i często korzysta z tej formy kształcenia. Inni, do których i ja się zaliczam, woli kontakt bezpośredni z prowadzącym. Bez względu jednak na nasze poglądy nie ma chyba nauczyciela, który nie ukończyłby kursu blended learning lub e-learning'owego. Proces nauczania zdalnego różni się od tradycyjnego ograniczeniem bezpośredniego kontaktu między uczniem a nauczycielem. Komunikacja ustna jest zastąpiona komunikacją pisemną. Korzysta się z internetowych narzędzi informatycznych, które zresztą na bieżąco są modyfikowane. Nauczyciel z organizatora procesu kształcenia podczas lekcji musi stać się organizatorem procesu kształcenia ucznia, który samodzielnie pracuje nad materiałami dydaktycznymi. Dlatego tak ważne jest, aby nauczyciel wykazał się zwiększoną motywacją i chęcią do aktywizowania uczniów. Natomiast uczeń powinien wykazać się samokontrolą i motywacją wewnętrzną, a te z kolei muszą być również w odpowiedni sposób zainicjowane i kontrolowane przez nauczyciela. Niektórzy uczniowie największą motywację prezentują na początku, potem ich zaangażowanie słabnie, inni przeciwnie — powoli angażują się w działanie, potem natomiast wytrwale je realizują. Dla podtrzymania motywacji niezwykle ważne jest otrzymywanie informacji zwrotnej dotyczącej działania. Dzięki niej uczeń wie, na ile zbliża się do osiągnięcia celu, albo w jaki sposób powinien zmienić swoje postępowanie, aby cel zdobyć. Na motywację do działania istotny wpływ mają również rodzice, często już sama ich obecność. Dla rozpoczęcia i podtrzymania działania istotne jest sformułowanie jego celów. Nie mogą być one zbyt łatwe, takie nierzadko powodują znużenie, ale i niezbyt trudne. Najbardziej motywują do działania cele postrzegane jako trudne, ale jednocześnie osiągalne. Do innych czynników wspierających motywację można zaliczyć:

- dobrą i przyjazną atmosferę podczas zajęć
- jasność i klarowność zasad pracy i komunikacji, kryteriów oceniania oraz warunków zaliczenia
- adekwatność proponowanych zagadnień, aktywności i sposobu organizacji zajęć do potrzeb, możliwości i zainteresowań uczących się
- związek nauczanych treści i wykonywanych zadań z sytuacjami życiowymi, pracą, zainteresowaniami

- odpowiednie tempo nauki, dostosowane do potrzeb uczących się
- różnorodność metod pracy i aktywności, możliwość dokonania wyboru, elementy gry zabawy czy rywalizacji
- satysfakcja z udziału w zajęciach zdalnych, możliwość osiągnięcia sukcesu

Wynika zatem, iż proces dydaktyczny w kształceniu zdalnym powinien być elastyczny, to uczniowie sami decydują, jak w przewidzianym czasie rozłożą swoją pracę. Pozwala to na dostosowanie aktywności do potrzeb osób uczących się, ustalenia czasu, w jakim przyswoją one materiał, czy indywidualnego ustalenia przerw w nauce, co podczas nauki w tradycyjnej klasie byłoby całkowicie niemożliwe. Kształcenie zdalne wymaga nie tylko przeobrażenia i dostosowania dotychczasowych środków i metod pracy do nowego środowiska nauki, ale także zmiany własnych przyzwyczajzeń. Opracowując materiały wykorzystywane w nauczaniu zdalnym należy zadbać o to, aby były przedstawiane i opracowane w atrakcyjny dla ucznia sposób. Ponadto istotne jest, aby posiadały wysoki stopień interaktywności, gdyż zwiększy to prawdopodobieństwo większego zaangażowania uczniów. Przez interakcję należy rozumieć różnego rodzaju ćwiczenia lub aktywności, które pozwalają uczniowi zwiększyć jego zaangażowanie w przebieg nauczania zdalnego. Aby zmaksymalizować efekty nauczania i utrzymać zainteresowanie i motywację ucznia, zastosowane interakcje powinny oferować uczniom możliwość poznania informacji w unikalny sposób, przy użyciu elektronicznego medium. Na stopień interaktywności mają wpływ następujące elementy:

- nawigacja - powinna być na tyle łatwa, że nawet uczniowie mający minimalne umiejętności obsługi komputera bez trudu będą mogli korzystać z zamieszczonych materiałów. Elementy nawigacyjne muszą być jasne, a w materiałach muszą znajdować się instrukcje dotyczące poruszanie się po nich. Cała nawigacja powinna być spójna, zapewniając intuicyjne korzystaniu z zamieszczonych materiałów
- czytelność - ważne jest, aby zarówno czcionki jak i długość tekstu były odpowiednie dla grupy wiekowej uczniów. Używane czcionki powinny mieć jeden rozmiar, który jest czytelny na monitorze, a styl czcionki i kolor powinien być dostosowany do szaty graficznej. Tekst należy zapisywać w krótkich zdaniach, dostosowując słownictwo do możliwości uczniów
- ilustracje - mogą zawierać zarówno nieruchome obrazy jak i klipy wideo. Użyte ilustracje muszą mieć określony cel. Opracowując materiały dla uczniów nauczyciel musi zadbać, aby ogólny projekt był atrakcyjny wizualnie, a jego wygląd profesjonalny
- informacja zwrotna - sprzężenie zwrotne musi być przez nauczyciela starannie zaprojektowane, gdyż powinno zapewnić uczniowi informacje przydatne i pomocne w dalszym nauczaniu. Istnieje wiele różnych typów pytań, które mogą zachęcić i wzmocnić motywację ucznia do nauki. Format pytań waha się od pytań wielokrotnego wyboru, uzupełnień, „przeciągnij – upuść” czy też łączenia różnych elementów
- dyskusja - dobrze opracowany zasób zachęca do dyskusji pomiędzy uczniami. Dyskusja może przybierać takie formy jak:
 - praca grupowa, aby znaleźć odpowiedź na pytanie
 - dyskusja i wymiana poglądów na forum dyskusyjnym

- e-mentoring, czyli dyskusja pod kierunkiem nauczyciela
- ćwiczenia - opracowane przez nauczyciela elektroniczne zasoby, pozwalają uczniom nie tylko na interakcje z komputerem i treścią, ale również z innymi użytkownikami. Komunikatywna funkcja komputerów daje możliwość dzielenia się pomysłami i pracy grupowej, celem rozwiązania danego problemu lub opracowania wspólnego projektu
- elementy zabawy - gry mają tę zaletę, że oferują różnego rodzaju możliwości uczenia się i pozwalają na uzyskanie dostępu do informacji w sposób absorbujący ucznia. Gry i puzzle oferują uczniom możliwość zabawy i nauki jednocześnie. Jest to idealny sposób na uczenie się

Dobór metod nauczania online jest trudny, ale im większy znamy ich asortyment, tym łatwiej jest dopasować metodę do sytuacji, biorąc też pod uwagę aktywizację uczniów. Główne grupy metod nauczania zdalnego to:

- metody podające – celem jest przekazanie gotowej wiedzy, zrozumienie i zapamiętanie wiadomości przez uczących się. Może nią być nagrany wykład informacyjny. Treści wykładów powinny zawierać podsumowania oraz trafne i interesujące przykłady. Wskazane jest wplatanie w wykład treści, które nie wymagają napiętej uwagi, jak dygresje, anegdoty. W przypadku tej formy można uzupełniać tekst elementami pokazu, ilustrującymi omawiane zagadnienia, np.: pliki graficzne, fragmenty video, audio. Możliwość realizacji w całości w formie audio (podcast) lub video (osadzony plik)
- metody problemowe – służą przekształceniu wiedzy biernej uczących się w czynną oraz odkrywaniu nowych wiadomości i stosowanie ich w praktyce. Celem metody jest postawienie uczącego się w sytuacji, w której zmuszony jest do szukania i weryfikacji rozwiązań danego problemu, opracowując to rozwiązanie samodzielnie lub w grupie. Trudność taka (problem) wywołuje zaciekawienie, zmusza do analizy przedstawionej sytuacji, wymaga sformułowania propozycji rozwiązań (hipotez), a potem sprawdzenia ich wartości
- metody eksponujące – istotą tej metody jest przeżycie określonych uczuć. Metodą eksponującą może być film. Projekcja materiału filmowego powinna być poprzedzona etapem przygotowania do odbioru (podanie informacji o autorze lub/i dziele), a zakończona analizą dzieła, która sprowadza się do omówienia towarzyszących projekcji emocji. Film można zamieścić na platformie edukacyjnej lub podać do niego odnośnik. Dyskusja na temat filmu może być zrealizowana w ramach forum dyskusyjnego
- metody praktyczne – służą umożliwieniu bezpośredniego poznania rzeczywistości i rozwijaniu umiejętności przydatnych w codziennej praktyce życiowej. Celem jest włączenie uczącego się do realizowania praktycznych zadań. Uczniom należy przekazać cel danego zadania oraz reguły i sposoby działania, według których mają postępować (np.: w formie kolejnych kroków procedury). Konieczne jest też zapoznanie ich z narzędziem (np.: oprogramowanie), którego mają używać w czasie wykonywania zadania i dostarczenie wiadomości na temat jego obsługi. Po wykonaniu zadania z efektem pracy powinien zapoznać się nauczyciel i skorygować ewentualne błędy.

Informacje niezbędne do wykonania ćwiczenia powinny zostać umieszczone w formie schematów, opisów, instrukcji i w e-bookach. Warto uzupełnić je instrukcjami w formie plików wideo. Podczas realizacji zadania powinno być dostępne forum, na którym uczący się będą mogli uzyskać pomoc nauczyciela lub innych uczestników kursu w razie niepowodzeń lub wątpliwości

- metody programowane - celem jest opanowanie przez uczącego się partii materiału z ciągłą weryfikacją stopnia przyswojenia wiedzy, utrwalanie wiadomości drogą powtórzeń, indywidualizacja pracy z materiałem. Metoda ta zakłada podzielenie i ustrukturyzowanie materiału w taki sposób, by kolejne partie przedzielone były pytaniami kontrolnymi – sprawdzającymi, czy uczeń je zrozumiał i zapamiętał określone treści. Podział materiału na partie jest dokonywany według kryterium celu dydaktycznego, który ma dana partia spełnić. Przejście do następnych partii jest możliwe dopiero wtedy, gdy uczący się udzieli poprawnej odpowiedzi. Odpowiedzi błędne powinny kierować do bloków uzupełniających, powtarzających i wyjaśniających, dzięki którym uczący się będzie mógł skorygować swoją odpowiedź. Pytania kontrolne powinny być zarówno pytaniami zamkniętymi, jak i wymagającymi krótkiej odpowiedzi.

Reasumując, zmiana ról i postaw nauczyciela podejmującego wyzwanie nauczania na odległość nie musi być niczym trudnym, trzeba jedynie znać swoje możliwości i przejawiać wielką chęć samokształcenia, które jest niezbędne w toku edukacji przez Internet. Zarówno praca stacjonarna jak i praca zdalna mają swoje wady i zalety. Według mnie za pracą w domu przemawia: oszczędność czasu, np.: na dojazd, elastyczny czas pracy, sami tworzymy swoje środowisko pracy, sami ustalamy godziny pracy. Ale też mamy dostęp do rozpraszaczy – łatwo stracić koncentrację, trudniej utrzymać granice, między pracą a domem, czasem może doskwierać samotność.

Opracowała: Lidia Kantek

Netografia:

1. Poradnik, *Jak skutecznie prowadzić zajęcia na platformie edukacyjnej?*, Agnieszka Wedeł-Domaradzka i Anita Raczyńska, KOWEŻiU, Warszawa 2013
<https://docplayer.pl/140329-Jak-skutecznie-prowadzic-zajecia-na-platformie-edukacyjnej.html>
2. Artykuł, *Motywacja w nauczaniu zdalnym*, Zbigniew Meger
<http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/26/id/572>
3. Artykuł, *Repozytorium kursów on-line do kształcenia zawodowego*, Dorota Kwiatkowska
<https://kno.ore.edu.pl/artykuly/99-co-motywuje-uczniow-do-aktywnej-pracy-zdalnej.html>
4. Artykuł, *Budowanie interakcji w nauczaniu zdalnym*, Roman Lorens
<https://www.mac.pl/aktualnosci/budowanie-interakcji-w-nauczaniu-zdalnym>